

Kandidat 10145

**"Kule voksne med et stort handlingsrom":
Hvordan danner oppsøkere tillitsfulle relasjoner til sårbar ungdom, og hvordan påvirkes relasjonen av Utekontaktens rammeverk?**

PSY2900

Bacheloroppgave i Bachelor i Psykologi

Veileder: Charlotte Fiskum

Mai 2023

Kandidat 10145

**"Kule voksne med et stort handlingsrom":
Hvordan danner oppsøkere tillitsfulle relasjoner til sårbar ungdom, og hvordan påvirkes relasjonen av Utekontaktens rammeverk?**

PSY2900

Bacheloroppgave i Bachelor i Psykologi
Veileder: Charlotte Fiskum
Mai 2023

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for psykologi

Kunnskap for en bedre verden

Egenerklæring

Dette bachelorprosjektet er underlagt et større forskningsprosjekt som er planlagt av veileder.

Forskningsprosjektet ønsker å identifisere eller utvikle en psykoedukativ modell som kan benyttes i sosialt oppsøkende arbeid. Oppsøkere arbeider blant annet med ungdom som har vesentlige reguleringsvansker, og som benytter risikoatferd eller rus for å regulere egne emosjoner. I kliniske settinger benyttes toleransevindummodellen for å arbeide reguleringsstøttende, og derfor er modellen lagt frem som en potensiell kandidat. Det overordnede formålet med forskningsprosjektet er derfor å utvikle reguleringsstøttende tilnærminger i forebyggende arbeid mot rusbruklidelser blant unge.

All datainnsamling er gjennomført av veileder, og utført gjennom en anonym spørreundersøkelse og semistrukturert intervjuer. Spørreskjemaet ble sendt ut gjennom nettskjema til fagpersoner i Norge som arbeider oppsøkende, og x svarte. Det ble gjennomført 11 intervjuer med ansatte fra Utekontakter ulike steder i landet. På lik linje med mine medstudenter i bachelorgruppen, hadde jeg muligheten til å komme med innspill på intervjuguiden, delta på intervjuer og stille spørsmål på intervjuene. Jeg har gjort de to sistnevnte, samt transkribert en del av datamaterialet fra intervjuene.

Jeg utviklet problemstillingen på bakgrunn av nyere litteratur om oppsøkende sosialt arbeid, utviklingsmessig traumatologi og datamaterialet. Jeg har også gjennomført den tematiske analysen av datamaterialet. Veileder bidro i denne prosessen ved å foreslå litteratur, gi tilbakemelding på problemstilling og innspill til epistemologisk grunnlag for analysen. Problemstillingen er valgt fordi den gir den holistiske tilnærmingen som er nødvendig for å forstå situasjonen til sårbare unge og effekten av forebyggende arbeid. Gjennom hele bachelorløpet har jeg vært fascinert av et biopsykososialt perspektiv på psykologi. Det har vært givende å ta et dypdykk i perspektivet gjennom denne oppgaven.

Avslutningsvis, ønsker jeg å takke veileder for et kontinuerlig, sterkt engasjement og grundige tilbakemeldinger.

Sammendrag

Utekontakten er en oppsøkende sosialtjeneste som arbeider med å forebygge rusmisbruk, kriminalitet og sosialt utenforskap blant ungdom. Oppsøkere, ansatte ved Utekontakten, fungerer som et ledd mellom ungdom og hjelpeapparatet. Som mellomledd motiverer oppsøkeren ungdommen til rettighetsutløsning og myndiggjøring. Utekontakten er en ikke lovpålagt tjeneste og har derfor ingen nasjonale retningslinjer. Det oppsøkende fagfeltet er også sårbart fordi det mangler empirisk støtte og faglig utvikling. Hvordan påvirkes Utekontaktens arbeid av en strukturelt sårbar posisjon? Dette inspirerte problemstilling: «*Hvordan danner oppsøkere tillitsfulle relasjoner til sårbar ungdom, og hvordan påvirkes relasjonen av Utekontaktens rammeverk?*»

Oppgaven analyserte fem semistrukturerte intervjuer med oppsøkere fra ulike steder i Norge. En tematisk analyse med kritisk realistisk rammeverk ga tre hovedtemaer: *Fleksibilitet, Frivillig Relasjon og Taus Kunnskap*. Analyseresultatene ble knyttet opp mot traumebevisst omsorg, pastoralmakt og litteratur om det oppsøkende fagfeltet. Oppsøkere danner tillitsfulle relasjoner til sårbar ungdom ved å være en annerledes voksenfigur, som er tilstedeværende og tilgjengelig over tid. Relasjonen er frivillig og derfor behøver oppsøkere fleksibilitet i sin yrkesutøvelse. Oppsøkere opplever at fleksibiliteten begrenses i samarbeid med hjelpeapparatet og politiet. Samarbeidspartnerne pålegger oppsøkere rollen som sosial kontrollør, noe som utfordrer frivilligheten i relasjonen til ungdom. Samarbeidet må likevel opprettholdes, da det legitimerer Utekontaktens arbeid. Oppgaven foreslår at Utekontakten bør anerkjennes som et viktig forebyggende tiltak for folkehelsen. Fremtidig forskning kan bidra til en utvidelse av fagfeltet slik at oppsøkende også benyttes med andre marginaliserte grupper.

Innledning

Bakgrunn

Hva er Utekontakten?

Utekontakten er en oppsøkende sosial tjeneste som arbeider forebyggende med sårbar ungdom. Utekontaktens funksjon å forebygge ruslidelser, kriminalitet, sosialt utenforskap og psykisk uhelse hos unge mellom 13-25 år. Tjenesten er ikke lovpålagt, men tilgjengelig i over 100 norske kommuner. Det er opp til hver enkelt kommune å etablere, organisere, finansiere og videreutvikle egen Utekontakt. Kommunen utformer Utekontakten til egne behov og tilgjengelige ressurser. Den statlige rapporten NOU 1980:37 benyttes ofte som referanseramme for utformingen.

Utekontakten oppsøker sårbar ungdom på ungdomsarenaer. Dersom oppsøkeren lykkes med kontaktetablering, inviteres ungdommen på samtale eller aktivitet, eks.: bilturer, lagsporter, felles måltid, gutte- eller jentegrupper, lavterskel psykolog. Aktivitetene fremmer en følelse av mestring i fellesskap og tilrettelegger for relasjonsbygging mellom oppsøker og ungdom. Ved relasjonsetablering, igangsettes oppfølgingsarbeid hvor ungdommens behov og ønsker kartlegges. Formålet med oppfølgingsarbeidet er å myndiggjøre ungdommen ved å gi dem muligheter til å delta i fellesskapet, oppleve mestring og utøve agens i eget liv. Dette innebærer ofte å knytte ungdommen opp til hjelpeapparatet, men også å hjelpe ungdommen med å dekke basale behov og støtte dem i psykososiale endringsprosesser.

Begrepsavklaring

Utekontakten har flere navn deriblant uteteam, ungdomskontakt og uteseksjon. I noen storbyer skilles det mellom Utekontakt og Uteseksjon. Utekontakten arbeider i sine respektive bydeler, mens Uteseksjonen arbeider i sentrum (Pettersen, 2020). Denne oppgaven vil eksklusivt benytte *Utekontakten*, slik begrepet er redegjort for ovenfor.

I litteraturen omtales ansatte som blant annet sosialarbeidere, feltarbeider og ungdomsarbeider. Ved større utekontakter er det vanlig at ansatte i hovedsak arbeider enten

oppsøkende eller oppfølgende. I mindre utekontakter arbeider ansatte med begge deler (Pedersen, 2011). Ettersom datamaterialet er hentet fra både mindre og større utekontakter, vil begrepet *oppsøker* referere til en ansatt ved Utekontakten.

Hjelpeapparatet betegner offentlige ordninger som tilbyr velferdstjenester til sårbar ungdom. I litteraturen og i intervjuene betegner dette ofte NAV, BUP, rusomsorgstjenester og skolen (Pettersen, 2020). Det oppfattes at litteraturen ofte beskriver tjenestene som stive, sterile, vrang og krevende å forholde seg til. Ettersom oppgaven tar utgangspunkt i oppsøkernes perspektiv, forblir begrepet ladet. Andre begreper blir definert løpende gjennom teksten.

Mandat

Utekontaktens mandat ble sist formulert i rapporten NOU 1980:37. Siden den gang har det ikke blitt utviklet nasjonale retningslinjer, mandat eller offisielle rollebeskrivelser. Dette har trolig sammenheng med Utekontaktens status som ikke lovpålagt (Pettersen, 2020).

Rapporten beskriver at Utekontakten skal bidra til å bedre levevilkårene for barn og unge ved å (Bentzen, 1980, s.16):

- Oppsøke enkelte grupper av barn og ungdom som trenger støtte eller hjelp, men som ikke er, eller i utilstrekkelig grad nås av eksisterende organisasjoner og institusjoner
- Etablere kontakt med disse på et tidligst mulig tidspunkt
- Motivere dem for alternativ beskjeftigelse (skole, arbeid, fritid) og i nødvendig utstrekning for annen hjelp eller behandlingstilbud
- Formidle alternative beskjeftigelses tilbud og i nødvendig utstrekning andre hjelpe- eller behandlingstilbud, og
- Samle viten om barn og ungdoms levekår og ta initiativ til tiltak som kan bedre disse

Målgruppe

Rapporten presiserer at Utekontakten må være tilgjengelig for all ungdom, da et selektivt fokus på sårbar ungdom bidrar til stigmatisering av gruppen. Målgruppen defineres slik (Bentzen, 1980, s.15):

- Barn og ungdom som er i faresonen for å utvikle problemer i en slik grad at deres sosiale og/eller mentale funksjonsevne er truet
- Problembelastede barn og ungdom som ikke har etablert kontakt med det ordinære hjelpeapparatet
- Problembelastede barn og ungdom som har etablert kontakt med det ordinære hjelpeapparatet, men som trenger utekontaktens innsats som supplement til det øvrige

«Problembelastet» kan tolkes som at ungdommen har flere risikofaktorer i oppvekstmiljøet sitt. Risikofaktorer er forhold og egenskaper på individnivå, familienivå og samfunnsnivå, som øker sannsynligheten for å utvikle psykiske, sosiale og/eller somatiske vansker. Eks. manglende skolemestring, psykisk syke foreldre, lav sosioøkonomisk klasse og kriminalitet i lokalmiljøet (Helland et al., 2022). Videre, manglende eller utilstrekkelig kontakt med hjelpeapparatet kan indikere at ungdommen kommer fra en marginalisert samfunnsgruppe. Marginalisering er en prosess hvor en samfunnsgruppe stratifiseres til samfunnets sosiale, økonomiske og politiske ytterkanter. Marginalisering kan gjøre ungdommen systemskeptiske, samt gi en redusert opplevelse av agens og tilhørighet til storsamfunnet (Erdal, 2006).

Agens og tilhørighet er særlig viktig i ungdomstiden, fordi ungdommen søker fellesskap utenfor familien. Det er derfor nærliggende å anta at målgruppeungdom, særlig de fra marginaliserte samfunnsgrupper, har et veldig sterkt behov for fellesskap. Evnen til å danne sterke relasjoner med jevnaldrende er essensielt for ungdommens psykososiale utvikling. Samtidig, er relasjoner til jevnaldrende assosiert med en høyere sannsynlighet for

risikoatferd, småkriminalitet og alkohol- og stoffmisbruk (Allen & Loeb, 2015). Allen et al. (2014) fant at vedlikeholdt autonomi med jevnaldrende ved 13-15 års alder, predikerte unngåelse av kriminell atferd, alkohol- og stoffmisbruk ti år senere. Dette kan være en grunn til at myndiggjøring er sentralt i oppfølgingsarbeid.

Det bemerkes at Utekontakten også arbeider med ungdom som har vokst opp i trygge miljøer, samt at risikofaktorer ikke garanterer psykososiale vansker. Effekten av risikofaktorer avhenger av en rekke bl.a. samfunnsmessige, relasjonelle, miljømessige og genetiske forhold (Braarud & Nordanger, 2017). I tillegg, finnes det flere beskyttelsesfaktorer som kan innvirke på effektene av risikofaktorene (Karlsdottir et al., 2022).

Utekontaktens arbeidsmetode

Hva er oppsøkende sosialt arbeid?

I en svensk erfaringsrapport defineres oppsøkende sosialt arbeid som: «(...) en

kontaktskapende och resursförmedlande social verksamhet som riktas till grupper, vilka ofta är svåra att nå med andra medel och som behöver ges stöd på ett lättillgängligt sätt i miljöer och sammanhang, vilka uppsökaren själv inte organiserar eller kontrollerar.» (Andersson, 2010, s. 68).

Definisjonen vil nå tolkes og påføres til norsk kontekst med utgangspunkt i norsk litteratur.

Oppsøkende arbeid er en *kontaktskapende og sosial aktivitet*, fordi relasjonen til oppsøker gir ungdommen midler, støtte og tilgang på muligheter som dyrker mestring og fellesskapsfølelse (Erdal, 2006). *Ressursformidlende* definerer oppsøkeren som leddet mellom hjelpeapparatet og ungdommen. Oppsøker myndiggjør ungdommen ved å informere og støtte ungdommens rettighetsutløsning. Samtidig motiveres ungdommen til egeninnsats gjennom samtaler og aktiviteter som bekrefter ungdommens agens (Henningsen & Gotaas, 2008). Et spesielt godt eksempel er Utekontaktens jobbsøkerprogram. En trygg arbeidsplass med mulighet for utfoldelse og økt økonomisk selvstendighet, bidrar på lang sikt til ungdommens

selvutvikling og fellesskapsfølelse.

Videre, må oppsøkere følge ungdommens regler og initiativ på ungdomsarenaer. Ungdomsarenaer er *miljøer og sammenhenger* som oppsøker ikke selv *organiserer eller kontrollerer*. Dette fremhever at relasjonen er frivillig og tillegger ungdommer agens. Ungdommen kan velge å avvise relasjon med oppsøker, uten at det får konsekvenser for fremtidig relasjonsbygging (Lie, 1997). Pedersen (2011) poengterer at det er dette som skiller Utekontakten fra resten av hjelpeapparatet; Oppsøkerne må «*kvalifisere seg som hjelper*» (s.63). Pedersen trekker frem Lie (1997) for å beskrive at oppsøkeren er kvalifisert når de er «*akseptert som person*» (s.97) av ungdommen. Kvalifiseringsprosessen gjør relasjonen mellom oppsøker og ungdom kvalitativt annerledes fra relasjonen mellom ungdom og hjelpeapparatet.

Vanskelig å nå med andre midler kan indikere at målgruppeungdommen er marginalisert. Oppsøkende arbeid bør derfor være fleksibelt og lavterskel, slik at ungdom støttes på en *lett tilgjengelig måte*. Flexibilitet i arbeidsmetoder trekkes frem som selve forutsetningen for oppsøkende arbeid i flere sentrale, norske verk på feltet (Erdal, 2006; Henningsen & Gotaas, 2008; Pedersen, 2011; Pettersen, 2020). Et dansk forskningsprosjekt om oppsøkende arbeid med utsatte voksne, argumenterer at oppsøkerens metodiske frihet er hovedgrunnen til at de er i stand til å nå marginaliserte samfunnsgrupper (Leschly & Richard, 2016).

Traumebevisst omsorg

Oppvekstmiljøer med flere risikofaktorer kan gjøre ungdom mer utsatt for å oppleve utviklingstraumer (Nordanger & Braarud, 2017). En traumatisk belastning oppstår når individets selvreguleringsevne overrumples av en opplevd trussel rettet mot selvet eller individets kjære (Saakvitne et al., 2000). Nordanger og Braarud (2017) definerer utviklingstraumer som: «*(...) et dobbelt belastningsforhold hvor barnet utsettes for traumatiske belastninger i en sammenheng hvor også omsorgen svikter*» (s.24). Definisjonen

belyser at barnets selvregulering er avhengig av en reguleringsstøttende omsorgsgiver. Dersom reguleringsstøtte er fraværende over tid, kan barnet utvikle reguleringsvansker som varer inn i ungdomsårene. Reguleringsvansker betegner en svekket evne til å tilpasse affekter, atferd og impulser til nåværende kontekst. Ungdommen kan mistolke miljøstimuli som en trussel og svare med utagering eller dissosiasjon. Utenforstående kan stille seg dømmende til slike plutselige atferdsendringer, da de ikke forstår atferdsendringens opphav. Dette kan styrke ungdommens opplevelse av fare og opprettholde atferden (Nordanger & Braarud, 2017; van der Kolk, 2014/2020).

Det er nærliggende å anta at noen av målgruppeungdommen har utviklingstraumer. Derfor undersøker oppgaven hvordan oppsøkerens tilnærming til relasjonsetablering reflekterer prinsipper i klinisk, traumebevisst omsorg. Bath (2015) sin modell *Tre Pilarer av Traumebevisst Omsorg* anerkjenner at traumer helbredes primært utenfor terapeutkontoret. De tre pilarene trygghet, relasjoner og mestring er betingelser som må eksistere i oppvekstmiljøet for å støtte ungdommens helbredelsesprosess. Trygghet referer til fysisk trygghet og dekning av basale behov, samt opplevd sosioemosjonell trygghet i relasjoner hvor ungdommen aksepteres. Det følger at tillitsfulle relasjoner med omsorgsfulle voksne og jevnaldrende er en forutsetning for trygghet. Relasjonene dekker ungdommens tilhørighetsbehov og motiverer til prososial atferd som gir livet mening (Bath, 2015; Brendtro et al., 2014). Regulering er evnen til å håndtere livsutfordringer, samt emosjoner og impulser med opphav i traumatisk stress. Bevisste mestringsstrategier eller samregulering med nære, bidrar til å utvikle ungdommens selvstendighet og livsmestringsfølelse. Sammenlagt, vil disse miljøbetingelsene bidra til en positiv psykososial utvikling for ungdommen (Bath, 2015).

Utekontaktens sårbare posisjon

Kartlegging av sårbarhetsfaktorer i Utekontaktens rammeverk, kan gi innsikt i forhold som påvirker relasjonen mellom ungdom og oppsøker.

Sårbarhetsfaktorer

Taus kunnskap kan defineres som uartikulert kompetanse og legemliggjorte ferdigheter som tilegnes gjennom erfaring, og utgjør grunnlaget for individets intuisjon for et spesifikt kompetanseområde (Thomas & Gupta, 2022). Det oppsøkende fagfeltet består av svært mye taus kunnskap, og flere sentrale verk argumenterer at dette er en trussel mot profesjonalisering av oppsøkeryrket (Erdal, 2006; Henningsen & Gotaas, 2008; Pedersen, 2011, 2015; Pettersen, 2020). Instanser som tidligere drev fag- og metodeutvikling har blitt fratatt sine mandater: Landsforeningen LOSU, nasjonalt kompetansesenter ved KORUS og en videreutdanning ved Høgskolen i Oslo (nå Oslomet). Riktignok er det fortsatt regionale konferanser hvor arbeidet diskuteres, men oppsøkere opplever ikke det som tilstrekkelig (Pettersen, 2020).

Derfor sendte Norges største Utekontakter et brev til Helse- og omsorgsdepartementet i 2019, hvor de uttrykte en fortvilelse over at fagfeltet deres var overlatt til seg selv. Utekontaktene etterspurte nasjonale retningslinjer, mandat, rollebeskrivelse, kvalitetssikring og et nasjonalt kompetansesenter som kunne videreutvikle fagfeltet (Stortingets spørretime, 22.05.19, spørsmål 5, referert til i Pettersen (2020)). Dette kunne styrket arbeidets legitimitet og gitt oppsøkere en felles identitet, som når NOU 1980:37 ble utgitt (Erdal, 2006). LOSU har argumentert at et tydelig mandat er en forutsetning for oppsøkende arbeid. Hvis ikke risikerer oppsøkere at hjelpeapparatet utformer yrkesutøvelsen deres (LOSU, 2012). Utekontaktens ønsker ble dessverre ikke hørt. I en spørretime på Stortinget argumenterte helseministeren at daværende politiske føringer fungerte, samt at det var uhensiktsmessig å utvikle én mal for alle Utekontaktene (Stortingets spørretime, 22.05.19, spørsmål 5, referert til i Pettersen (2020)). Ville svaret vært annerledes dersom oppsøkerne kunne begrunnet viktigheten av oppsøkende arbeid faglig eller empirisk?

Utekontaktens rammeverk

Henningsen & Gotaas (2008) argumenterer at Utekontaktens posisjon som ikke lovpålagt tjeneste induserer et legitimeringsbehov. Behovet fylles gjennom bl.a. samarbeid med

hjelpeapparatet og politiet, som har større myndighet, ressursbevilgninger og synlighet i samfunnet. Samarbeidet er dessuten nødvendig for å kunne utvikle helhetlige hjelpetiltak og synliggjøre målgruppeungdommens behov (Erdal, 2006). Samtidig, har ikke samarbeidspartnerne en tydelig forståelse av oppsøkerens mandat, og oppsøkeren kan ikke henvise til en nasjonal rollebeskrivelse. Slik pålegges oppsøkere administrative oppgaver som stjeler tid fra oppsøkende, samt en økt utøvelse av sosial kontroll, eks. politiet ber oppsøkere ta urinprøver (Henningsen & Gotaas, 2008; Pedersen, 2011).

Samarbeidspartnerne praksis rundt taushets- og opplysningsplikt er et annet aspekt. Pettersen (2020) beskriver at oppsøkere opplever at hjelpeapparatet og politiet har en strengere utøvelse av taushets- og opplysningsplikt, enn de selv har. Pedersen (2011) legger frem at samarbeidet har dyrket frem en kontroldiskurs og formidlingsdiskurs, hvor oppsøkeren omgjøres til en sosial kontrollør som videreformidler ungdommen til hjelpeapparatet kjappest mulig. Pedersen mener disse diskursene utfordrer frivillighet som grunnlaget for relasjonen mellom oppsøker og ungdom. Det er ikke rom for tillitsfull relasjonsbygging over tid. Utekontakten evner å nå sårbar ungdom nettopp fordi de er annerledes fra hjelpeapparatet, men dette samarbeidet smelter Utekontakten inn i byråkratiet (Pedersen, 2011).

Problemstilling

Samarbeid med hjelpeapparatet er nødvendig for å hjelpe ungdommen og synliggjøre Utekontakten, men omgjør samtidig oppsøkere til en sosiale kontrollører som ungdommen er skeptiske til. Dette paradokset inspirerte oppgavens problemstilling: «*Hvordan danner oppsøkere tillitsfulle relasjoner med sårbar ungdom, og hvordan påvirkes denne relasjonen av Utekontaktenes rammeverk?*».

Struktur

Analysen dykker i fagfeltets tause kunnskap for å utforske tilnærmingene benyttet av oppsøkere i relasjonsetablering. Ettersom det er lite litteratur om disse tilnærmingene, undersøkes det hvordan analysefunnene gjenspeiler Bath (2015) sin kliniske tilnærming. Et traumebevisst perspektiv kan gi en dypere innsikt i betingelsene for tillitsfull relasjonsbygging, da målgruppeungdommen er skeptiske til både omsorgsfigurer og hjelpeapparatansatte. I diskusjonen knyttes litteratur og analysefunnene sammen for å diskutere hvordan relasjonen påvirkes av rammeverket. Dette innlemmer et samfunnsperspektiv, da forebyggende arbeid og ungdommens psykososiale utvikling bør forstås i kontekst.

Relevans

Utekontakten kan betraktes som et forebyggende tiltak for folkehelse. Tidlig intervensjon med sårbar ungdom tilrettelegger for en friskere, fremtidig voksgenerasjon (Skogen et al., 2018). Folkehelse kan ses fra et sosialt perspektiv og et livsløpsperspektiv. Folkehelse rapporten 2022 viser at individets helsetjenestebruk avhenger av livsstil og miljøfaktorer, som igjen påvirkes av sosiale forhold som sosioøkonomisk klasse og bosted (Syse et al., 2022).

Livsløpsperspektivet gir innsikt i utviklingen av helse og uhelse, samt interaksjonen mellom fysiske, sosiale og miljømessige risiko- og beskyttelsesfaktorer. Livsløpsperspektivet kan derfor bedre vår forståelse av hvilke tiltak som er nyttige når. Dette beskrives i en FHI-rapport om forebygging av barn og unges psykiske helse (Skogen et al., 2018).

Det følger at forebyggende arbeid bør ivareta disse to perspektivene, for å utvikle folkehelse tiltak. Problemstillingen ønsker derfor å utforske oppsøkernes forebyggende arbeid på individnivå og deretter plassere dette i et samfunnsperspektiv. Folkehelse rapporten 2022 argumenterer at helsetjenester kan bidra til å utjevne de store sosiale helseforskjellene i Norge. Dette kan gjøres bl.a. ved å tilpasse eksisterende tjenester til ulike sosioøkonomiske behov, samt styrke tverrfaglig samarbeid i helse- og sosialsektoren (Syse et al., 2022). Det

anses at problemstillingen kan belyse hvordan Utekontakten er tilpasset ulike sosioøkonomiske klasser, samt de utfordringene i tverrfaglig samarbeid som hindrer Utekontaktens fulle potensial. Overordnet kan dette gi økt oppmerksomhet til Utekontaktens viktige arbeid og deres strukturelt sårbare samfunnsposisjon.

Kildekritikk

Ettersom mye av det oppsøkende fagfeltets litteratur er gammel, har kilder fra 2000-tallet blitt brukt som utgangspunkt. NOU 1980:37 er inkludert fordi det er et sentralt styringsdokument som fortsatt er viktig i dag (Erdal, 2006; Pettersen, 2020). For å undersøke hvorvidt informasjonen i kildene var utdatert, ble informasjonen dobbeltsjekket mot aviser, fagforeningsblader, sosiale medier og ved å sende e-post til relevante institusjoner som OsloMet og LOSU. LOSU svarte aldri, men OsloMet informerte at videreutdanninga var nedlagt uten å kunne oppgi en begrunnelse.

Det benyttes litteratur fra svensk og dansk oppsøkende arbeid, fordi det er begrenset med norsk litteratur. Det anses at litteraturen er overførbar til norsk kontekst grunnet likheter i landenes kultur, sosialpolitikk og fokus på tidlig intervensjon. Det bemerkes at det arbeides mer med voksne med tunge rusproblemer i nabolandene (Erdal, 2006). Til sist, er det benyttet sekundærkilder for å beskrive Foucaults pastoralmakt, da det benyttes et avansert språk i originale verk. Sekundære verk kan ha fortolkninger som gir feilaktig oppfattelse av originale verk (Jacobsen, 2018). Jeg konsulterte en ansatt ved filosofisk institutt om min forståelse av pastoralmakt.

Metode

Oppgaven ønsker å forstå hvordan oppsøkere etablerer tillitsfulle relasjoner med sårbare ungdom, ved å undersøke fagfeltets tause kunnskap. Funnene vil knyttes opp mot litteratur for

å diskutere hvordan Utekontaktens rammeverk påvirker tilnærmingene. Formålet er å belyse samfunnsmessige betingelser som muliggjør og vanskeliggjør godt forebyggende arbeid. Tematisk analyse med kritisk realistisk rammeverk benyttes for å oppnå formålet. Tematisk analyse er egnet til å identifisere meningsmønstre og ekstrahere nyanser fra store kvalitative datasett av typen som benyttes i denne oppgaven (Braun & Clarke, 2006). Et kritisk realistisk rammeverk muliggjør et overordnet samfunnsperspektiv, som belyser unike erfaringer og knytter dem opp mot generelle oppfattelser og opplevelser beskrevet i litteraturen (Wiltshire & Ronkainen, 2021).

Informanter

Det ble intervjuet 11 voksne fagarbeidere, ansatt ved Utekontakter i Oslo, Trondheim, Bergen, Stavanger og Nord-Norge. Utvalget besto av menn og kvinner med ulik utdanningsbakgrunn (appendiks A). Deltakerne ble rekruttert gjennom bekvemmelighetsutvalg. Det ble sendt ut informasjonsskriv (appendiks B) og forespørsler om deltakelse i studien til KOURS og ulike Utekontakter i Norge. Tjenestene ble bedt om å viderefremidle informasjonen til relevante ansatte. Bekvemmelighetsutvalg er egnet til kvalitative studier, fordi formålet er å beskrive unike opplevelser fremfor å generalisere funn (Jager et al., 2017). Likevel, kan en risikere å få et skjevt bilde av oppsøkernes hverdag eks. i litteraturen nevnes det at storbyutekontakter arbeider med annen problematikk enn i småkommuner (Erdal, 2006; Pettersen, 2020; Pedersen, 2011).

Datainnsamling

Oppgaven bruker data innsamlet gjennom semistrukturerte intervjuer, men det større forskningsprosjektet benyttet også et spørreskjema. Prosjektleder gjennomførte intervjuene, ofte med minst en student som observatør. Intervjuene ble i hovedsak utført som digitale videosamtaler, men et par ble gjennomført fysisk. Digitale intervjuer ble valgt fordi målgruppen bor på forskjellige steder i landet og har svært travle arbeidsdager. Ulempen med

digitale intervjuer er at tekniske problemer kan forstyrre samtaleflyten. I tillegg er det vanskeligere å lese ansiktsuttrykk og kroppsspråk. Ikke-verbale tegn ble ikke transkribert, men det er likevel nyttig for intervjueren å ha innsikt i hvordan deltakeren opplever intervjuet (Thunberg & Arnell, 2022). Spesifikt for denne oppgaven, var det tidvis utfordrende å transkribere fordi noen av opptakene hadde dårlig lyd kvalitet.

Intervjuene fulgte en intervjuguide (appendiks C) utviklet av prosjektleder, med muligheter for oppfølgingsspørsmål og åpne spørsmål. Semistrukturerte intervjuer gir en viss struktur til dataen, og har samtidig rom for en fleksibel samtale (Flick, 2018). Deltakeren ga først muntlig samtykke for deltakelse og bruk av lydopptak, samt demografiske opplysninger om seg selv. Deretter ble deltakeren spurt om egen arbeidssituasjon og toleransevindummodellen i oppsøkende arbeid. Avslutningsvis kunne deltakeren komme med egne innspill og studentene kunne stille oppfølgingsspørsmål. Noen av studentenes oppfølgingsspørsmål ble også innlemmet i senere intervjuer.

Den fleksible intervjuguiden muliggjorde mer detaljerte og nyanserte svar fra deltakerne, men gjorde det også vanskeligere å generalisere funn på tvers av intervjuene (Flick, 2018). Dette gjorde analysen noe mer utfordrende, ettersom valgt metode krever identifikasjon av generelle oppfattelser. Utvidelsen av intervjuguiden kan også ha gjort det mer utfordrende å vedlikeholde tidsrammer. Intervjuene varte i minst en time og ble utvidet til oppimot 1.5 time dersom deltakeren hadde muligheten til det.

Transkripsjon

Intervjuene ble fortløpende transkribert av prosjektleder og vitenskapelig assistent, etter at lydfilen ble lastet opp til en adgangsbegrenset mappe. Studentene i bachelorprosjektet bidro også i transkriberingen. Deres bidrag ble gjennomgått av prosjektleder for å sikre likhet i transkriberingsstil. Transkripsjonene ble deretter lastet opp i samme adgangsbegrensede mappe. Intervjuene ble transkribert ord for ord, men «oversatt» til bokmål. Alle

personvernsensitive opplysninger ble fjernet. Tabell 1.1 gir en oversikt på tegnene som ble brukt:

Tabell 1.1

Tegn benyttet i transkribering

Talehandling	Tegn
Latter	(Ler), gjerne spesifisert hvor mange som ler og latterens lengde
Lenger pauser	...
Innskutte bisetninger og avbrytelser	-
Personvernsensitive opplysninger	(NAVN) eller (BY)

Etikk

En prosjektbeskrivelse ble sendt til NSD i forkant av studien, og ble godkjent (01.12.2022) for innsamling og håndtering av datamaterialet (appendiks D). I informasjonsskrivet ble deltakere informert om studiens formål, hva deltakelse innebærer og opplysningsbehandling. Sistnevnte ble gjentatt på begynnelsen av hvert intervju, når deltaker ga samtykke. Deltakere ble informert at de kan trekke tilbake samtykket, rette eller slette data om dem. Transkripsjonen starter f.o.m. samtykket. Deltakernes anonymitet ble ivaretatt ved å fjerne personsensitiv informasjon under transkribering, slette lydopptak etter transkribering, referere til deltakere med intervjunummer og gjensidig taushetsplikt. Bachelorprosjektstudentene skrev under en taushetserklæring før deltakelse i intervju. Transkripsjonene ble oppbevart i en adgangsbegrenset mappe og slettes i 2027 i tråd med NSD-godkjenningen.

Risikoen som deltakere utsettes for gjennom deltakelse i et forskningsprosjekt, må kunne rettferdiggjøres av fordelene studien bringer (NESH, 2021). I informasjonsskrivet er det beskrevet at deltakelse kan bidra til utvikling av et nye forståelses- og

intervensjonsmetoder i oppsøkende arbeid. Ulempen var at deltakelse krevde 1 – 1.5 time, og derfor anses det at ulempene er rettfærdiggjort.

Datautvelgelse

Etter grundig gjennomlesing av alle 11 intervjuer, ble det skrevet korte oppsummeringer om hver. Demografiske opplysninger om intervjuobjektene ble også notert. Videre, ble intervju spørsmålene evaluert på deres potensial til å besvare problemstillingen. Dette er i tråd med analytisk rammeverk, se neste avsnitt. Tabell 1.2 presenterer de utvalgte spørsmålene og korte begrunnelser. Det var likevel nødvendig å skimlese besvarelser gitt ved andre intervju spørsmål, i tilfelle relevante temaer ble nevnt

Tabell 1.2

Utvalgte intervju spørsmål med begrunnelse for utvalg

Utvalgte intervju spørsmål	Begrunnelse
Hva er det viktigste du gjør i jobben?	Relasjonen er grunnlaget for ungdommens bedring. Kan belyse de viktigste aspektene ved relasjonsbyggingen
Hva hjelper deg/hindrer deg fra å ta kontakt med ungdom?	Belyser betingelsene for å etablere tillitsfullt forhold
Når føler du at du har lyktes med en ungdom?	En tillitsfull relasjon kan anses som suksess. Gir innsikt i hvordan en tillitsfull relasjon oppleves, eller hva den fører til
Hvilke utfordringer kjenner du på i arbeidshverdagen?	Feltarbeiderens opplevde hindringer i å etablere tillitsfulle relasjoner
Hva trenger du for å gjøre en god jobb og ta vare på deg selv?	Belyser strukturelle betingelser og personlige forutsetninger nødvendige for å danne tillitsfull relasjon
Hva gjør du når du møter ungdom som er utenfor toleransevinduet sitt?	Kan belyse tilnærminger som vinner ungdommens tillitt. Gir innsikt i det sterkt medmenneskelige i oppsøkende arbeid

Er det noen aktiviteter du synes er spesielt effektive eller nyttige for å regulere barn og unge?	Identifisere den bakenforliggende gevinsten/funksjonen en aktivitet har, for å forstå hvordan aktiviteten benyttes for å trygge ungdommen
Hvis politikere hadde innvilget deg hva som helst, hva ville det ha vært?	Gir innsikt i Utekontaktens behov og begrensninger, som igjen kan påvirke relasjonsbygging

Intervjuene ble deretter sammenlignet på bakgrunn av oppsummeringene og hvorvidt avgitte svar på de utvalgte intervju spørsmålene var relevante og fyldige. Ved bekvemmelighetsutvalg er det fare for at utvalget er homogent (Jager et al., 2017). Derfor ble det forsøkt å velge intervjuobjekter som var demografisk ulike hverandre. Det ble valgt fem intervjuer. Dette ble vurdert som en håndterbar datamengde for analysemetoden, som har en omfattende kodingsprosess. Guest et al. (2020) argumenterer at metningspunktet i kvalitative analyser er en subjektiv vurdering. Det anses at oppgavens vurdering av metningspunkt er tilstrekkelig forklart i avsnittene ovenfor. Tabell 1.3 fremstiller de valgte intervjuene, som vil refereres til med tallkode i resten av teksten.

Tabell 1.3

Tallkode, arbeidssted og arbeidstid for utvalgte intervjuer

Tallkode for intervju	Arbeidssted	Ansatt siden
<i>I5</i>	Uteseksjonen i Oslo	2019
<i>I6</i>	Trondheim	2017
<i>I7</i>	Uteseksjonen i Oslo	2011
<i>I9</i>	Liten kommune i Nord-Norge	2020
<i>III</i>	Bergen	2019

Kritisk realistisk tematisk analyse

Kritisk realisme er en filosofisk retning som anerkjenner at det finnes en objektiv virkelighet som ikke kan oppfattes direkte. Menneskets persepsjoner er subjektive, og dermed vil all

kunnskapservvervelse være påvirket av nevrobiologiske faktorer, erfaringer, kultur, metodologi osv. Det følger at kunnskap er konstruert, teoriladet og feilbar. Formålet med kritisk realistiske analyser er derfor å tilegne sannsynlig fremfor objektiv kunnskap. Dette oppnås gjennom kritisk metodologisk pluralisme, en tilnærming hvor flere metoder og teorier benyttes for å studere det samme fenomenet (Fryer, 2022; Wiltshire & Ronkainen, 2021). Det anses at metodekombinering gir en større forklaringskraft enn en enkelt metode, fordi det tillater en sammenligning av resultatenes ontologiske sannsynlighet og empiriske validitet. I konteksten av samfunnsfaglig forskning vil metodekombinasjon kunne gi ny mening eller vinkling på allmennkjente fenomener (Wiltshire & Ronkainen, 2021). I sin kritisk realistiske tilnærming til tematisk analyse, kombinerer derfor Wiltshire & Ronkainen (2021) elementer fra den kvantitative «kodebok» tilnærmingen med den kvalitative, refleksive tilnærmingen (Braun & Clark, 2006).

Analysen søker etter både latente og semantiske beskrivelser, med kvantitativ tilnærming til validitet og kvalitativ refleksivitet. Kodingssystemet baserer seg på Bhaskar (1975, 1979, 1989) sin stratifiserte ontologi, som deler virkeligheten inn i det empiriske, faktiske og virkelige domenet. Det empiriske domenet referer til erfaringer og hendelser som eksisterer i den objektive virkeligheten. Gjennom forskning kan vi oppdage disse elementene, men vår tolkning av resultatene vil forbli bundet til våre meningsstrukturer. Det faktiske domenet inneholder fenomener, erfaringer og hendelser som ikke er observert eller nødvendigvis fanget opp gjennom forskning, men som likevel eksisterer objektivt. Til sist, det virkelige domenet inneholder uobserverbare «kausale» krefter og mekanismer som har potensiale til å forårsake observasjonene, erfaringene og hendelsene i de to andre domenenene. Innholdet i dette domenet kan utledes på bakgrunn av sine manifestasjoner i de to andre domenenene. I kodingsprosessen som gjennomgås nedenfor, tilsvarer hver kodingsrunde et av domenenene (Wiltshire & Ronkainen, 2021). Eksempler gis i Tabell 1.4.

K1 – Erfaringsbaserte temaer

Første kodingsrunde kartla subjektive perspektiver i det empiriske domenet. Kodene resulterte i *erfaringsbaserte temaer*, som inneholder individets bl.a. oppfattelser, følelser og meninger (Wiltshire & Ronkainen, 2021). Kodingsprosessen er datadrevet, altså dannes kodene uavhengig av koderens teoretiske og analytiske interesser (Braun & Clarke, 2006). Kodene K1 som ble dannet baserte seg på minst 4-5 linjer, fordi nyanser i oppfattelser er synligere i lenger utdrag. K1 reflekterte linjenes semantiske betydning og ble formulert slik: «Oppsøker uttrykker at [subjektivt perspektiv]» (Wiltshire & Ronkainen, 2021).

Etter å ha kodet hele intervjuet, ble kodene overført på et separat dokument. Der ble kodene slått sammen hvis de hadde samme mening, men litt ulik formulering. Under kodingen av det neste intervjuet, ble det benyttet deduktiv resonnering for å evaluere om kodene i dokumentet kunne påføres på det gjeldende intervjuet. Det ble skapt nye K1 der kodene fra dokumentet ikke kunne benyttes. Bruken av deduktiv resonnering er et forsøk på å finne likhetstrekk mellom subjektive perspektiver. Uten dette ville det vært vanskelig å knytte individuelle perspektiver opp mot mer generelle perspektiver i andre kondingsrunde. De nye kodene ble oppført på dokumentet (Wiltshire & Ronkainen, 2021).

Prosessen ble gjennomført for alle intervjuene. Deretter ble det forsøkt å slå sammen K1 til erfaringsbaserte temaer. Det ble dannet svært mange temaer, da det var ønskelig å beholde nyanser i de subjektive perspektivene. Alle temaene ble beskrevet med følgende setningsstruktur: «[Andel] oppsøkere uttrykte [subjektivt perspektiv].» (Wiltshire & Ronkainen, 2021).

K2 – Utledete temaer

Andre kodingsrunde utledet oppsøkerens generelle oppfattelser og opplevelser i det faktiske domenet. Kodene K2 resulterte i *utledete temaer* som frigjorde de erfaringsbaserte temaene fra spesifikke kontekster, slik at de omformuleres til mer generelle opplevelser og perspektiver som deles av oppsøkere. Kodingsprosessen startet med å sammenligne K1 under

et intervju spørsmål for to intervjuer av gangen (Wiltshire & Ronkainen, 2021). Kodingen er teori-drevet, så koder dannes med formål om å besvare problemstillingen (Braun & Clarke, 2006).

K2 utformes gjennom induktiv og deretter abduktiv resonnering. Induktiv resonnering er å utlede hvordan de subjektive perspektivene beskrevet av K1 kan referere til generelle hendelser som oppleves av norske oppsøkere. Flere K1 ble slått sammen til en overordnet K2 hvis de hadde likhetstrekk i mening og tilhørende utdrag. Gjennom abduktiv resonnering ble de subjektive perspektivene i K1 koblet til eksisterende konsepter i litteraturen om oppsøkende arbeid. Dette tillot en omformulering av K2 til et mer abstrakt språk, som representerer generelle hendelser og opplevelser på tvers av kontekstene i og «utenfor» dataen. K2 er definert av grunnleggende betingelser som fremtrer i flere kontekster enn den veldig unike konteksten K1 ble skapt i (Wiltshire & Ronkainen, 2021). Eks. K1 beskriver en oppfattelse av oppsøkende arbeid i Bergen, mens K2 representerer en generell oppfattelse av oppsøkende arbeid i Norge.

K2 ble formulert slik: «Det er sannsynlig å påstå at oppsøkeren føler / praksisen til oppsøkere involverer [generelle oppfattelser og opplevelser]» (Wiltshire & Ronkainen, 2021).

K3 - Disposisjonelle temaer

Siste kodingsrunde dannet *disposisjonelle temaer* fra det virkelige domenet, som beskriver «kausale» mekanismer som potensielt forårsaker, produserer eller muliggjør oppfattelsene, opplevelsene og hendelsene beskrevet av K1 og K2. Kodingsprosessen ble ledet av retroduktiv resonnering, altså refleksjon over hvilke betingelser som må eksistere for at de erfaringsbaserte og utledete temaene skal forekomme. Resonneringen knyttet opp dataen til litteratur om Utekontakten og oppsøkende arbeid for å identifisere betingelsene. Kodene K3 beskrev derfor egenskaper ved en «kausal» mekanisme. K3 tilhørende samme mekanisme ble satt sammen til et disposisjonelt tema definert slik: «Potensielt på grunn av eksistensen til

[disposisjonelt tema] er det tendens at [utledet tema]. Dette ble manifestert i denne studien, og viste at [erfaringsbasert tema]» (Wiltshire & Ronkainen, 2021).

Wiltshire & Ronkainen (2021) sin bruk av «kausale» er i tråd med kritisk realistisk tradisjon, men ikke naturvitenskapelig tradisjon. «Kausal» referer til en sannsynlig mekanisme som potensielt kan være en av flere grunner til at et fenomen forekommer, produseres eller muliggjøres. Mekanismens kraft er helhetlig avhengig av konteksten den er utledet fra. Formålet er ikke å generalisere mekanismen utenfor dataen, men å forsøke å konstruere en sannsynlig forklaring på forekomsten av fenomener i dataen. Det er et forsøk på å skape en sammenheng mellom data og litteratur (Wiltshire & Ronkainen, 2021).

Eksempler

Tabell 1.4

Gjennomgang av utviklingen det disposisjonelle temaet Frivillige Relasjoner

Tematype	Temanavn	
	Annerledes voksen	
Erfaringsbasert tema	<ul style="list-style-type: none"> • Tre oppsøkere uttrykte at oppfatter seg selv som en annenledes voksenfigur • Alle oppsøkerne uttrykte at de ønsker at ungdommen skal oppfatte dem som annenledes voksne • To oppsøkere uttrykte at de oppfatter Utekontakten som annenledes fra hjelpeapparatet, og at dette er en positiv ting • Alle oppsøkere uttrykte at ungdommens tillitt kan vinnes ved å være genuin 	
	Trygg Voksen	Annerledes Hjelper
Utledet tema	Det er sannsynlig å påstå at: <ul style="list-style-type: none"> • Oppsøkere generelt opplever at ungdommen har hatt dårlige erfaringer med egne omsorgsgivere • Oppsøkere generelt opplever føler av at ungdommen trenger omsorg og kjærlighet • Praksisen til oppsøkere generelt kan involvere å tåle å se ungdommen slik de er • Praksisen til oppsøkere generelt kan involvere å ha is i magen i møte med utfordringer, for å 	Det er sannsynlig å påstå at: <ul style="list-style-type: none"> • Oppsøkere generelt opplever at ungdommen mangler gode erfaringer med hjelpeapparatet og er "systemskeptiske" • Oppsøkere generelt opplever at ungdommen mangler kompetansen til å håndtere hjelpeapparatets byråkrati • Praksisen til oppsøkere generelt kan involvere å myndiggjøre ungdommen ved å gi dem støtten og kompetansen de trenger for å håndtere hjelpeapparatets byråkrati

oppfattes som robust omsorgsgiver	<ul style="list-style-type: none"> Praksisen til oppsøkere generelt kan involvere å være leddet mellom ungdom og hjelpeapparatet/politiet Praksisen til oppsøkere generelt kan involvere å sette grenser ved å forvente egeninnsats fra ungdommen
-----------------------------------	---

Frivillig Relasjon

	Trygg Voksen ^a	Annerledes Hjelper ^a
Disposisjonelt tema	<ul style="list-style-type: none"> Potensielt fordi relasjonen mellom ungdom og oppsøker har grunnlag i frivillighet, er det en tendens til at ungdommen oppfatter oppsøkere som trygge voksne. En trygg voksen er en robust omsorgsgiver. Uten frivilligheten oppstår en betinging, og oppsøker oppleves heller som en innpåsliten omsorgsgiver. Dette ble manifestert i denne studien, og viste at oppsøkere streber etter å bli oppfattet som en annerledes voksen, spesifikt omsorgsgiver. 	<ul style="list-style-type: none"> Potensielt fordi relasjonen mellom ungdom og oppsøker har grunnlag i frivillighet, er det en tendens til at ungdommen oppfatter oppsøkere som autentiske hjelpere. En autentisk hjelper er en gjennomiktig og oppriktig representant for hjelpeapparatet. Uten frivilligheten blir relasjonen betinget, og oppsøkeren blir en steril ansatt i hjelpeapparatet. Dette ble manifestert i denne studien, og viste at oppsøker streber etter å bli oppfattet som en annerledes voksen, spesifikt en annerledes ansatt i hjelpeapparatet.

^aTrygg Voksen og Annerledes Hjelper er de to utledete temaene som tilhører det disposisjonelle temaet Frivillig Relasjon

Validitet

Validitetsvurderingene følger Wiltshire & Ronkainen (2021) sin tilnærming. De

erfaringsbaserte temaene ble evaluert for empirisk, deskriptiv og tolkende validitet. Dvs.

respektivt hvorvidt teamene underbygges av dataen, beskriver utdragenes innhold nøyaktig og

objektivt og gir nære representasjoner av oppsøkernes erfaringer. Videre, de utledete temaene

ble evaluert for tolkende og ontologisk validitet. Sistnevnte betegner hvorvidt temaene

gjenspeiler opplevelser og oppfattelser som oppsøkere i Norge generelt har, på bakgrunn av

dataen og litteratur.

Til sist, ble validiteten til de disposisjonelle temaene evaluert etter kritisk

metodologisk pluralisme. Dette innebærer refleksjon om hvorvidt en annen teoretisk

tilnærming og litteratur kunne gitt mer valide antakelser. Deretter ble temaenes forklaringskraft vurdert. Det var forventet at det disposisjonelle temaet skulle gi en meningsfull og produktiv forståelse av konteksten som erfaringsbaserte og utledete temaer opererte i, fremfor å selvstendig redegjøre for dem (Wiltshire & Ronkainen, 2021). Avslutningsvis, bemerkes det at Wiltshire & Ronkainen (2021) også benytter interrater-reliabilitet, men at det ikke var gjennomførbart for denne oppgaven.

Resultat

Analysen resulterte i tre disposisjonelle temaer og seks utledete temaer, se Tabell 2. Før hvert disposisjonelt tema, presenteres tilhørende utledete temaer. Dette gir bedre forståelse av mekanismen.

Tabell 2

Oversikt over disposisjonelle og utledete temaer

Disposisjonelt tema	Tilhørende utledete temaer
Fleksibilitet	Tilstedeværelse og tilgjengelighet over tid Inntrykksstyring
Frivillig Relasjon	Trygg Voksen Autentisk Hjelper
Taus Kunnskap	Person som Verktøy Rollekonflikt

Tilstedeværelse og tilgjengelighet over tid

Tilstedeværelse og Tilgjengelighet over Tid (TTT) betegner den fysiske tilstedeværelsen til oppsøkere på ungdommenes arenaer, og oppsøkernes kontinuerlige emosjonelle tilgjengelighet for ungdommen. Undertemaet bygger på oppfattelser av at målgruppeungdom har dårlige erfaringer med hjelpeapparatet, samt at de behøver ekstra tid og sjanser for å oppnå fremgang.

I7: «Men med våre ungdommer, så tar det tid. Du må bare være med på alle oppturene og nedturene. Det viktigste vi gjør her er å bare være der. Og tåle at det tar oss et halvt år før at, før at vi opplever at det er noe nyttig som kommer.»

Koden *tåle uendelig avvisning* betegner evnen til å beholde pågangsmotet og hjelpeønsket ved avvisning, og er kjernen i undertemaet. *TTT* forblir altså til tross for at det ikke er en relasjon med ungdommen, og betraktes derfor som grunnlaget for alt Utekontakten gjør:

I9: «Jeg tenker på det grunnlaget våres da. Den tilstedeværelse og tilgjengeligheten over tid.»

I dataen nevnes *TTT* ofte i sammenheng med ressursmangel. Praksisen av *TTT* innebærer at Utekontakten dekker et bredt geografisk område og har tilstrekkelig med ansatte til oppsøkende og oppfølgende arbeid. Ironisk nok fører mer relasjonsbygging i oppfølgende til mindre relasjonsetablering i oppsøkende. Ressursmangel forårsaker et dobbelt tidspress som kan svekke Utekontaktens evne til å etablere tillitsfulle relasjoner.

Inntryksstyring

Inntryksstyring beskriver oppsøkernes opplevde behov for strategisk fremtreden i offentligheten. Undertemaet inneholder bl.a. kodene *Strategisk Presentasjon* og *Holdningskontroll*. Oppsøkere oppfatter at Utekontaktens rykte betinger hvor vellykkede de er med kontaktetablering. *Inntryksstyring* er en måte å ufarliggjøre oppsøkerrollen på, ved å fremstille Utekontakten i kontrast til hjelpeapparatet:

I6: «Vi er jo underlagt barne- og familietjenesten, altså barnevernet. Det medfører ekstremt mye skepsis. Så vi bruker mye tid på å ta ned den skepsisen. Altså at vi ikke er saksbehandlere, at vi ikke sitter med noe beslutningsmyndighet i det hele tatt, og at vi er en tjeneste som er frivillig for dem å benytte seg av.»

Oppsøkere opplever at de kontinuerlig må evaluere egen oppførsel, kroppsspråk og tilgjengelighet, samt hvorvidt kontaktetablering skal forsøkes. Oppsøkerne ser seg selv fra

både ungdommens og forbigående sitt perspektiv. En oppsøker opplever at han fremstår som mindre tilgjengelig hvis han er for hyggelig mot autoritetsfigurer som ungdommer er skeptiske til:

I11: «*Man skal være forsiktig med å snakke for mye med politiet åpenlyst, man skal være forsiktig med å snakke for mye med vektere åpenlyst. Ehm, og for det kan skape en slags oss mot de stemning.*»

Fleksibilitet

Det disposisjonelle temaet *Fleksibilitet* omtaler oppsøkernes mulighet til å utforme egen arbeidsrolle innenfor det store handlingsrommet som tildeles av ledelsen. Muligheten forutsetter at ledelsen gir tillitt, er involvert og åpen for nytenkning:

I7: «*Og tillit da, i alle nivåer av ledelsen, til at vi gjør gode faglige vurderinger og heller møte oss med nysgjerrighet.*»

Både *TTT* og *Inntrykksstyring* omhandler situasjonsspesifikk rolleutforming som foregår over lang tid og tilrettelegger for kontaktetablering med unge. Å danne og vedlikeholde relasjoner med sårbar ungdom krever *TTT*, som muliggjøres av fleksibilitet i arbeidsformer og arbeidstid. Fleksibel yrkesutøvelse gagnar også *Inntrykksstyring* og tillitt fra ledelsen gjør oppsøkerne trygge i sin utøvelse av det.

Trygg Voksen

Når oppsøkere inntreffer rollen *Trygg Voksen (TV)* går de fra å være hjelpeapparatansatt, til å bli en robust omsorgsgiver. En robust omsorgsgiver forblir dempet og tålmodig i møte med utagerende eller avvisende ungdom, fordi de tåler å se ungdommen slik de er. Oppsøkeren er nysgjerrig fremfor dømmende ovenfor slik atferd, fordi de ser ungdommens sårbarhet:

I5: «(...) mange ansatte kan beskrive dem [målgruppeungdom] som kriminelle, gjengangere, hærverk og skal ha masse penger, eller dyr jakke eller sånne ting, og så er de egentlig bare sårbare ... sårbare unge mennesker, ungdom da.»

Oppsøkere opplever at det er svært utfordrende å forbli dempet, fordi de ikke har muligheten til å forberede seg på det de møter i arbeidet. Oppsøkerne poengterer at dette gjør dem annerledes fra kontorbaserte hjelpetjenester, som følger protokoller for samtaler og har overstyringsmakt.

I11: «Det her med å ha en rolle som ikke er, hvor det ikke er, ehm hva skal jeg si. Det er ikke et maktforhold da. Miljøterapeuter og i bufetat hadde på en måte myndighet eller hadde mulighet til å skrive tvangsvedtak.»

I oppsøkende arbeid må oppsøkere forholde seg til ungdom som er eks. beruset, utagerende eller ukritisk deler svært personlig informasjon. Oppsøkerne må konstant ta løpende faglige, etiske og pragmatiske vurderinger på hvordan situasjonen best kan håndteres. Evnen til å forbli stødig og tilgjengelig i oppsøkende arbeid samtidig som man foretar disse vurderingene, er kodet som *is i magen*:

I9: «Og enkelte er ukritiske og deler mye, om det er på kjøpesenteret eller om det er på biblioteket, ehm, og den oppgaven vi har er å skjerme dem og på en måte ivareta dem på best mulig måte, samtidig som du ikke skal avvise dem og hele tiden ta de vurderingene, det her er alvorlig, hvordan skal vi følge dem opp.»

Oppsøkeren oppfattes som en annerledes omsorgsgiver, fordi de tåler å stå i det vonde med ungdommen, fremfor å flykte, gi opp eller kjeft. Ungdommen tør derfor å åpne seg for samregulering med oppsøkeren i samtaler, på aktiviteter eller over måltid.

Autentisk Hjelper

I5: «Jeg tror ungdom lukter fort om du er for falsk eller jatter med dem eller du graver»

Autentisk Hjelper (AH) er en annerledes ansatt i hjelpeapparatet. De skiller seg ut fordi de søker å myndiggjøre ungdommen ved å være et ledd mellom ungdom, hjelpeapparat, familie eller politi. Undertemaet inneholder koder som *Gjennomsiktig Mandat* og *Oppriktig Engasjement*. *Autentiske hjelpere* informerer ungdom umiddelbart om taushetsplikten og opplysningsplikten. Før det sendes inn bekymringsmeldinger, bli ungdommen informert og har mulighet til å legge inn kommentarer. Deltakelsen gir en opplevelse av agens og bedre forståelse av hjelpeapparatets byråkrati, som gjør det enklere for ungdommen å selvstendig utløse egne rettigheter i fremtiden.

I6: *«Det er brente barn hele gjengen her, det er null tillit til hjelpeapparat. Ehm, veldig liten tro på seg selv som utøver i normalsamfunnet. Så mye av det handler om å få løftet dem og vite om den tilliten, så ofte er den tilliten verdig og la dem blomstre på det.»*

Som mellomledd hjelper oppsøkeren ungdommen med å forstå perspektivet til hjelpeapparatet, familie og/eller politi og motsatt. Dette gjøres ved å påføre et helhetlig, ressursorientert blikk på ungdommens situasjon, egenskaper og ønsker, fremfor å plassere dem i et standardisert behandlingsforløp. Ivaretagelsen av ungdommens ønsker dyrker agensfølelse. Oppsøkere opplever at hjelpeapparatet sjelden tar slike helhetlige vurderinger.

I6: *«Det er nok mange som kan stusse på, utenfra, om hvorfor vi ikke melder fra at videregående elever ruser seg kraftig for eksempel. (...) men så må vi se hvilke konsekvenser vil være hvis vi ringer inn til politiet og tipser dem om det og det. Er det slik at de da automatisk slutter å ruse seg og går tilbake til skolen, eller vil det her bare fungere som en eskalerende ting og så blir det enda tyngre rus og de støter seg lengre unna normalsamfunnet (...).»*

Oppsøkere oppfatter at ungdommens myndiggjøring har grobunn i trygghet. Derfor etterstrebes det å først støtte ungdommen med å dekke egne basale behov. Et godt eksempel er å skaffe arbeid til ungdommen, da en jobb gir økonomiske midler, tilhørighet,

mestringsfølelse og mening i hverdagen. En oppsøker poengterer at basale behov må dekkes før psykososiale vansker håndteres:

I5: «Så tror jeg kanskje det er litt vanskelig å liksom, gi psykologisk behandling til for eksempel en ungdom som har masse problemer og lever midt i gjørma akkurat nå, og så skal man liksom «ja hvordan går det hva med deg?» (...) altså det går dårlig da. Så jeg tror de gangene ungdom liksom, at de har ting på plass ... leilighet eller jobb eller noe positive ting, da tror jeg at psykologene kan komme inn i bildet.»

Frivillig relasjon

Det disposisjonelle temaet *Frivillig Relasjon* betegner relasjonen mellom oppsøker og ungdom som mekanisme, hvor frivilligheten er betingelsen som muliggjør at oppsøkere blir oppfattet som *TV* og *AH*. Maktforskjellen mellom ungdommen og oppsøker utjevnes, fordi ungdommen kan avvise oppsøker uten at det påvirker senere relasjonsbygging. Oppsøker kan ikke utøve sanksjoner slik omsorgsgivere og hjelpeapparatet kan. Dette gir oppsøkeren en ikke-autoritær rolle hvor de kan sette grenser og ta avstand fra selvdestruktiv atferd, uten at ungdommen oppfatter det som en trussel. Ungdommen kan protestere mot grensene eller la vær, uten at relasjonen påvirkes. Oppsøker fortsetter å uttrykke tillitt til ungdommen og være kontinuerlig tilgjengelig, uavhengig av ungdommens avvisning.

Person som verktøy

Person som Verktøy (PsV) er oppfatninger av at personlig, emosjonell investering og individualisert yrkesutøvelse ligger i arbeidets natur. Det oppfattes som uunngåelig at personlighet, tidligere erfaringer og dagsform påvirker oppsøkerens tilnærminger og syn på ungdommen. Undertemaer inneholder koder som *Utforming*, *Rom* og *Sårbarhet*.

I5: «Jeg føler, fordi det er i relasjoner vi jobber og hvordan bygger man en relasjon, altså det er tid og egen utfoldelse, det er å bruke seg selv i aktiv rolle opp mot de man jobber med.»

Oppsøkernes praksis involverer spesialisering og begrensning. Oppsøkere spesialiserer seg på kontaktetablering med ungdom som matcher deres fysiske utseende, alder, kjønn, etnisitet og bakgrunn. Samtidig, begrenser oppsøkeren egen emosjonell investering. Slik opprettholdes en balanse mellom det profesjonelle og private. Det er en delt opplevelse av at oppsøkerens privatliv og dagsform vil påvirke deres evne til å samregulere med ungdommen:

I11: *«Jeg merker jo i hvert fall det at de periodene hvor jeg er veldig sliten og sånn så (...) det er fort gjort at man havner litt i den, ehm, modusen hvor man ikke skal bruke seg selv i det hele tatt som en beskyttelsesfaktor da, som hjelper, og da, ja.. får man ikke det samme potensialet til endring da hos den man skal hjelpe, (...).»*

Balansen mellom det private og profesjonelle blir en personlig rollekonflikt som gjør oppsøkeren sårbar. Det er emosjonelt krevende å ha et personlig ønske om å yte ekstra innsats, og en profesjonell kunnskap om faren for å bli utbrent. En delt aksept for arbeidets natur bidrar til å opprettholde balansen. Oppsøkere opplever å bli møtt med forståelse og tilrettelegginger når de er ærlige om egen dagsform ovenfor kolleger og ledelse.

Rollekonflikt

Rollekonflikt beskriver oppsøkernes opplevelse av at de ikke kan definere egen rolle i samarbeid. Utekontaktens evne til å drive bredt forebyggende arbeid er fullstendig avhengig av samarbeid med hjelpeapparatet, politiet og kommunen. Som den mest fleksible parten, opplever oppsøkere at de må la samarbeidspartnere utforme deres rolle. Dette involverer ofte en økt utøvelse av sosial kontroll, som er ugunstig for samarbeid med ungdom. Oppsøkere føler seg revet mellom ungdommens behov og samarbeidspartneres krav:

I17: *«I de tilfellene der det er travel saksbehandler som ikke klarer å koordinere godt nok, en BUP-ansatt som sier at denne ungdommen ruser seg for mye, vi kommer ingen vei, en skole som egentlig har gitt opp litt og har ikke ressursene til å gi et godt tilbud, og det blir sånn skyving imellom på hvem som skal gjøre hva, og ofte også kan mellomlinjen føle at de ikke*

orker å bruke tid på denne ungdommen her fordi de føler at det ikke har noe nytte på en måte, da er det veldig til hinder da. Og det er veldig frustrerende.»

Taushets- og opplysningsplikt trekkes frem som en sentral utfordring i tverrfaglige samarbeid. Taushetsplikten er viktig for tilliten i relasjonen mellom oppsøker og ungdom, men kan oppleves som et hinder for å utvikle helhetlige tiltak. Forebyggende arbeid kan ha en bedre effekt hvis en kan involvere hjelpeapparatet, familie og skole. I motsetning, kan utøvelse av opplysningsplikten føre til alvorlig tillitsbrudd. Alle oppsøkerne beskriver situasjoner hvor de opplevde at opplysningsplikten skapte mer skade enn nytte. Eks. opplysningsplikten kan gjøre det vanskelig for unge å fortelle om vanskelige hjemmesituasjoner:

I11: *«Jeg tror at veldig mange hadde opplevd en lettelse og ikke en så stor trang til å hevde seg på de tunge arenaene hvis de hadde fått lov til å lufte ting uten at det hadde fått konsekvenser.»*

Essensen av *Rollekonflikt* ligger i den typen etiske overveininger oppsøkere foretar før de utøver taushets- eller opplysningsplikten. Liknende dilemmaer oppleves i møte med kommunale politikere. For å legitimere eget arbeid og sikre ressursbevilgning, må oppsøkerne presentere kvantifiserbare resultater av Utekontaktens arbeid. Målingssystemene som er pålagt, er dessverre ikke egnet for å fange opp den kvalitative effekten av forebyggende arbeid. Oppsøkere opplever at de må oppfylle mange motstridende krav samtidig.

Taus kunnskap

Det disposisjonelle temaet *Taus Kunnskap* beskriver mekanismen som reproduserer individualisert yrkesutøvelse, og begrenser oppsøkernes mulighet til å rettferdiggjøre eget arbeid. Mekanismen opprettholdes av bl.a. manglende nasjonale retningslinjer, rollebeskrivelser og kompetansesenter. *Taus Kunnskap* reproduserer *Rollekonflikt*, da oppsøkere ikke kan henvise til faglig kunnskap eller statlige føringer som underbygger egne

metoder. Andre instanser i hjelpeapparatet har den muligheten. Oppsøkerne uttrykker fortvilelse over mangelen på fagutvikling, og samtidig en aksept for at nyansatte opplæres gjennom overføringskunnskap, samt personlig prøving og feiling. Aksepten og mangelen på formell videreutdanning, krever at oppsøkeren utformer arbeidet etter egne styrker og begrensninger. Slik styrkes behovet for *PsV*, og utøvelsen av *PsV* vil i sin tur utvide *Taus Kunnskap*.

Diskusjon

Person som Verktøy eller martyr?

Der *TV* og *AH* er roller preget av profesjonell ærlighet, er *PsV* en personlig, sårbar væremåte.

I litteraturen er det ikke enighet om hvorvidt en personlig væremåte er gunstig. Henningsen & Gotaas (2008) anser at vektlegging av det personlige mystifiserer Utekontaktens arbeid, fordi det virker «(...) som om det oppsøkende arbeidet er basert på en form for esoterisk kunnskap, som kun er tilgjengelig for dem som allerede er innvidd i fagets hemmeligheter» (s.57).

Oppsøkerne forfatterne snakket med anså at relasjonsetablering med ungdom krevde at oppsøkere turte å vise nærhet og være seg selv. Oppsøkerne uttrykte også aksept for manglende formell opplæring, som i *PsV*.

Henningsen & Gotaas (2008) anser at slike oppfattelser fremstiller oppsøkende arbeid som et personlig kall bygget på moralsk engasjement og medfødt begavelse. Videre, kan mystifiseringen gjøre oppsøkere tilbøyelige for «*profesjonelt martyrium*» (Henningsen & Gotaas, 2008, s.60), en villighet til å begå personlige offer for arbeidet. Desto større offeret er, desto større verdi får det for oppsøkeren, uavhengig om det bidrar til ungdommens bedring. Martyriet skifter relasjonens grunnlag fra frivillighet til medfølelse, og omgjør ungdommen fra en selvstendig agent til en betinget hjelpetrengende. Endring gjennom myndiggjøring kan ikke forekomme i en relasjon som ikke anerkjenner ungdommens autonomi. Tillit kan ikke vokse hvis oppsøker ikke uttrykker en kontinuerlig tro på ungdommens endringspotensial

(Henningsen & Gotaas, 2008).

Det kan argumenteres at språket benyttet av Henningsen & Gotaas (2008) gir et sterkere inntrykk av mystifisering enn oppsøkernes beretninger gjør. Forfatterne benytter ord som «*naturbegavelse*» (s.61) og «*esoterisk*» (s.57), begreper som ikke gjenspeiles i de få henviste sitatene i rapporten. På lik linje, finner ikke Pedersen (2011, 2013) støtte for denne fremstillingen av oppsøkere. Han tolker oppsøkernes vektlegging av personlige egenskaper som en konsekvens av manglende begrepsapparat. Det finnes ikke gode metodebeskrivelser av hvordan oppsøkere går frem i relasjonsetablering. Konsekvent kan ikke oppsøkeren beskrive sin praksis på bakgrunn av en felles faglig forståelse, så de beskriver sin subjektive opplevelse. Ut ifra *PsV*, kan en påstå at den subjektive opplevelsen utformes av en delt aksept for arbeidets personavhengige natur.

Pedersen (2011) tolker oppsøkernes beretninger om personlig innsats som eksempler på at oppsøkere må «*kvalifisere seg som hjelper*» (s.63). På ungdomsarenaer er oppsøkere utenforstående som må gjøre seg verdige for ungdommens tillitt. Oppsøkerne må føye seg for ungdommens regler og utprøvelser, uten å kunne utøve samme sanksjoner som hjelpeapparatet (Lie, 1997). Oppsøkeren tildeles ungdommens tillitt hvis de består kvalifikasjonsprosessen. Som nevnt, knyttes kvalifiseringen opp mot Lie (1997) som argumenterer at oppsøkere må bli «*akseptert som person*» (s.97) for å etablere tillitsfulle relasjoner med sårbare unge. Oppsøkeren som person blir det viktigste verktøyet, fordi de ikke har samme myndighet som hjelpeapparatet. Ungdommens agens ivaretas gjennom kvalifiseringen og gir dem mest makt i relasjonen.

Funksjonen av tillitsfull relasjon

Medium for traumebevisst omsorg

Bath (2015) sine tre pilarer trygghet, relasjoner og regulering, kan benyttes for å forstå

hvordan oppsøkere etablerer tillitsfulle relasjoner til sårbar ungdom. Relasjonen til oppsøker

utfordrer ungdommens oppfattelse av voksenfigurer som omsorgsgivere og hjelpeapparatansatte. Oppsøkere er ansatte som har tid til ungdommen, som streber etter meningsfull kontakt og tåler å se ungdommen slik de er (Lie 1997). Oppsøkere er også robuste omsorgsgivere som gir ekstra sjanser etter avvisning og utagering. Oppsøkere evner å se bak atferden til ungdommen, med et formål om å løse ungdommens underliggende problematikk (Bath, 2015; van der Kolk, 2014/2020). Eksempelvis, rusmisbruk reduseres ikke når opplysningsplikten utøves, men muligens når ungdommen tilegner seg en ny mestringsstrategi i en trygg hverdag med mestring. Traumebevisst omsorg utøves altså gjennom *TV* og *AH*. Relasjonen dekker ungdommens tilhørighetsbehov fordi oppsøkerne forblir tilstedeværende og tilgjengelige over tid.

Relasjonen til oppsøker er forutsetningen for de to andre pilarene. Trygghet dannes først innenfor relasjonen, i form av ubetinget aksept. Deretter etableres trygghet utenfor relasjonen, gjennom en myndiggjøringsprosess som gir ungdommen muligheter og midler til å dekke basale behov og dyrke psykososial utvikling. Relasjonen tilrettelegger for regulering gjennom myndiggjøringsprosessen. Ungdommen har rom til å forbedre sin selvregulering i møte med livsutfordringer, fordi oppsøker fungerer som reguleringsstøtte. Håndtering av livsutfordringen gir ungdommen en livsmestringsfølelse som motiverer til selvstendighet og videre utvikling (Bath, 2015; Nordanger & Braarud, 2017). Sammenlagt, vitner dette om at *Frivillig Relasjon* er forutsetningen for utøvelse av traumebevisst omsorg. Frivilligheten signaliserer til ungdommen at de vil bli sett, hørt og gitt tillitt til, helt ubetinget.

I forlengelsen av dette momentet, kan *Fleksibilitet* anses som grunnlaget for *Frivillige Relasjoner*. Fleksibilitet til å møte ungdommen der de er og gjenoppta relasjoner, er nødvendig for å kunne oppnå produktiv endring i en frivillig relasjon. *Inntrykksstyring* senker terskelen for kontaktetablering og *TTT* er selve kjernen til *TV* og *AH*. Ungdommen gir sin tillitt til oppsøkere fordi de har erfart at oppsøkeren forblir tilgjengelig og støttende,

uavhengig av ungdommens fremgang og avvisning. Hjelpeapparatet når ikke målgruppeungdommen fordi de ikke er like fleksible. Oppsummert, representerer *Fleksibilitet* og *Frivillige Relasjoner* hvordan tillitsfulle relasjoner dannes.

Medium for pastoralmakt

TV og *AH* kan kritiseres for å være idealiserende. Er det virkelig ungdommen som sitter med makten i relasjonen? Et dansk praksisforskningsprosjekt om oppsøkende arbeid tilbyr et annet perspektiv gjennom Foucaults pastoralmakt (Richard et al. 2014). Pastoralmakt utøves gjennom omsorg fremfor tvang, og driver klientens atferd mot et godt liv. Hjelpeapparatet definerer et godt liv og oppsøkere utøver definisjonen som hjelpeapparatets forlengede arm. Foucault argumenterer at definisjonen blir en sannhet, som bindes med makt gjennom pastoralmaktutøvelse (Martin & Waring, 2018; Richard et al. 2014).

Richard et al. (2014) argumenterer at oppsøkernes utydelige rolle som mellomledd bidrar til å skjule makten bak omsorg. Som mellomledd oppfattes oppsøkerne som «annerledes» enn andre ansatte i hjelpeapparatet, som beskrevet i *TV* og *AH*. Oppsøkere har en unik posisjon til å utøve pastoralmakt, fordi annerledesheten gir klienten inntrykk av at det er trygt å åpne seg for oppsøker. Oppsøkere kan ikke pålegge sanksjoner som hjelpeapparatet, men de kan igangsette tiltak på bakgrunn av oppgitt informasjon og klientens ønsker. Hvis klienten deretter tar avgjørelser som strider med det gode liv, styres de tilbake til riktig utviklingsbane. Oppsøkeren både muliggjør og definerer utviklingsbanen, noe som skaper et usymmetrisk maktforhold mellom oppsøkeren og klient. Klienten blir avhengig av hjelpeapparatet (Richard et al. 2014).

Asymmetrien i maktforholdet undergraver den frivillige relasjonen og derfor også *TV* og *AH*. Tillitsfull relasjonsbygging vanskeliggjøres når oppsøker sitter med makten i forholdet. Dette momentet kan forlenges til problematikken i *Rollekonflikt*, hvor oppsøkeren omgjøres til en sosial kontrollør. Problematikken diskuteres nedenfor.

Hvordan påvirker rammeverket den tillitsfulle relasjonen?

I introduksjonen ble det kartlagt hvordan Utekontaktens tause kunnskap og status som ikke lovpålagt tjeneste, bidro til en usynliggjøring av Utekontakten, som igjen induiserte et legitimeringsbehov (Henningsen & Gotaas, 2008; Pedersen, 2011). På bakgrunn av dette, utforskes det nå hvordan Utekontaktens rammeverk påvirker relasjonsbygging.

Fleksibel, Frivillig relasjon

Rollekonflikt står i kontrast med *Fleksibilitet*, fordi det hindrer oppsøkere fra å utøve *TTT* og *Inntrykksstyring*. Kravet om økt samordning og samarbeid med hjelpeapparatet, innebærer at Utekontakten må delta på samarbeidsprosjekter som kan være nyttige for ungdommen, men som stjeler tid fra oppsøkende arbeid. Det er altså ikke tilstrekkelig med ressurser for å oppfylle *TTT*. Samarbeidet pålegger dessuten oppsøkere rollen som sosial kontrollør (Henningsen & Gotaas, 2008; Pedersen, 2011; Pettersen, 2020), og i *Rollekonflikt* beskrives oppsøkernes opplevelse av at de må akseptere denne rollen. Konsekvent hindres oppsøkere fra å drive *Inntrykksstyring* ut ifra egne vurderinger. *Inntrykksstyring* er viktig for kontaktetablering. Sammenlagt, svekkes oppsøkernes mulighet til å ufarliggjøre Utekontakten og være fleksible i sin yrkesutøvelse.

Fleksibilitet er grunnlaget for *Frivillige Relasjoner*, som demonstrert tidligere.

Oppsøkere vil ikke oppfattes som *TV* og *AH* dersom kontinuiteten i arbeidet deres (*TTT*) faller bort. Dessuten vil den økte sosiale kontrollen true ungdommens opplevelse av relasjonen som ubetinget. Kompromitteringen av *TV* og *AH* reduserer oppsøkernes evne til å etablere tillitsfulle relasjoner med sårbar ungdom. Dette kan induisere følelser av utilstrekkelighet i oppsøkeren, som gjengitt i *Rollekonflikt*. Oppsøkere uttrykker at de føler seg revet mellom ungdommens behov og hjelpeapparatets krav. For å ivareta ungdommen, må oppsøkeren strekke seg langt for å oppfylle motstridende krav.

Over tid kan oppsøker slite med å balansere sitt personlige ønske om å yte ekstra innsats, med den profesjonelle kunnskapen om at begrensning er nødvendig for å ikke bli

utbrent. Dette dilemmaet beskrives i *PsV*. Dilemmaet kan være emosjonelt krevende for oppsøkeren og gi dem mindre overskudd til å samregulere med ungdommen. Manglende samreguleringsevne innskrenker ytterligere oppsøkernes mulighet til å utøve rollen *TV* og *AH*. Det kan derfor argumenteres at en ubalansert *PsV* står i kontrast til *Frivillig Relasjon*.

Rammeverk av Taus Kunnskap

Taus Kunnskap kan forklare hvorfor Utekontakten ikke klarer å løse utfordringene knyttet til sin strukturelle posisjon. I møte med motstridende krav fra hjelpeapparatet, politikere og ungdom, kan ikke oppsøkerne peke til nasjonale retningslinjer og mandat. Ei heller kan de underbygge autonom rolleutforming med sin tause kunnskap. Deres metoder og kompetanse forblir implisitte, da det ikke lenger er organisasjoner og institusjoner som er pålagt å videreutvikle fagfeltet. Utekontakten har ikke ressursene til å videreutvikle det oppsøkende fagfeltet, uten at det går utover ungdommen.

På bakgrunn av diskusjonen hittil, argumenteres det for at dynamikken mellom de tre disposisjonelle temaene kan forstås som en gjenspeiling av hvordan rammeverket (*Taus Kunnskap*) påvirker den tillitsfulle relasjonen mellom oppsøker og ungdom (*Fleksibilitet* og *Frivillige Relasjoner*). Spørsmålet som gjenstår, er hvordan Utekontaktens samfunnsposisjon kan bedres? Et langsiktig mål er å gi Utekontakten status som lovpålagt tjeneste, da dette hever Utekontaktens myndighet i samarbeid. Et kortsiktig mål, kan være å anerkjenne Utekontakten som et viktig forebyggende tiltak for folkehelse.

Annerkjennelse

I FHI-rapporten om forebygging av barn og unges psykiske helse, argumenteres det at forebyggende og helsefremmende tiltak må «*skje der barn og unge befinner seg*» (Skogen et al., 2018, s.14). Dette er selve grunnlaget for oppsøkende arbeid og derfor er Utekontakten en fremtidsinvestering. Videre, poengterer rapporten at grunnlaget for folkehelsearbeidet delvis hviler på den unike innsikten som helsepersonell har (Skogen et al., 2018). Dette argumentet kan utvides til å inkludere oppsøkere, som har et spesielt innblikk i ungdommens hverdag og

utfordringer. I tillegg har de lang erfaring med hvilke tiltak som er egnet for ulike ungdommer. Utekontakten kan derfor bidra i universell forebygging, dersom det bevilges midler til å videreutvikle oppsøkende fagfelt. Fagfeltet kan bidra til å utvikle tiltak rettet mot lokalmiljøer, som kan ha en større forebyggende effekt enn individuelle tiltak (Syse et al., 2022).

Til sist, bemerker Skogen et al. (2018) at styrking av barn og unges livsmestringsegenskaper har blitt et større fokus innenfor forebyggende arbeid. Myndiggjøringsprosessen i oppfølgingsarbeidet har nettopp dette formålet. Annerkjennelsen kan potensielt bidra til en styrking av fagfeltet og Utekontaktens myndighet i møte med samarbeidspartnere.

Begrensninger

Etttersom dataen er hentet fra intervjuer med oppsøkere, har ikke denne oppgaven belyst ungdommens perspektiv. Dette er en betydelig begrensning med oppgaven fordi relasjonsetablering er en gjensidig prosess med to bidragsytere. En rikere diskusjon kunne blitt oppnådd dersom ungdommens perspektiv ble knyttet opp mot litteratur om traumebevisst omsorg, tilknytningsstiler, formbarhet og den nevrobiologiske skjevutviklingen bak utviklingstraumer. Dette hadde gitt en dypere forståelse av hvorfor oppsøkernes tilnærminger fungerer, samt hvorfor hjelpeapparatet ikke egner å imøtekomme sårbar ungdom. Det er forsøkt å kartlegge mulige felles trekk og utfordringer blant målgruppeungdommen, men det er behov for empiri. Videre har oppgaven tilvist lite oppmerksomhet til konsekvensene av økonomi for Utekontaktens arbeid. Det er valgt å referer til disse utfordringene indirekte, da det diskuteres lite i litteraturen.

Fra perspektivet til metodisk pluralisme, burde oppgaven ha brukt kvalitative og kvantitative tilnærminger. Det anses at dette ville gitt en datamengde som overskrider bacheloroppgavens omfang, noe som hindrer en produktiv analyse. Dette er også grunnen til

at det er benyttet et lite utvalg. Til sist, en mulig ulempe med intervjuer er at spørsmålene kan være ledende. Dette kan påvirke resultatenes validitet, da intervjuobjektets svar er utformet etter intervjuerens formuleringer, fremfor eget subjektivt perspektiv (Cairns-Lee et al., 2022).

Implikasjoner

Oppgavens formål har vært å diskutere analysefunnene opp mot litteratur, fremfor teoridannelse eller -erstatning. Som en del av et større forskningsprosjekt, kan oppgaven bidra til økt kunnskap om viktigheten av Utekontaktens arbeid. Oppgaven kan også gi oppmerksomhet til den utfordrende situasjonen som fagfeltet befinner seg i. Fremtidig forskning bør benytte et større utvalg enn denne oppgaven, da det kan belyse forskjeller mellom Utekontakter i storbyer og småkommuner. Dybde og nyanser innenfor en Utekontakt og generelle trekk på tvers av norske Utekontakter, kan fanges opp ved å kombinere kvalitative og kvantitative metoder.

Denne oppgaven vil argumentere at videre forskning er viktig for å dekke Utekontaktens legitimeringsbehov. Gjennom empirisk og faglig underbygning av oppsøkerens tilnærminger, synliggjøres og legitimeres fagfeltet ovenfor hjelpeapparatet, politikere og andre samarbeidspartnere. Ytterligere legitimering kan oppnås ved å kartlegge spenningspunkter i relasjonene mellom Utekontakten og samarbeidspartnere. På bakgrunn av slik forskning kan det dannes tiltak som bedrer det tverrfaglige samarbeidet. Et samarbeid som ivaretar oppsøkerens autonome rolleutforming, kan gi mer helhetlige oppfølgingsplaner i tråd med traumebevisst omsorg.

Forskning på Utekontaktens tilnærminger gir også innsikt i hvordan arbeidet påvirker oppsøkere. Innsikten kan benyttes for å utvikle tiltak som forebygger utbrenthet. Styrking av fagfeltet vil dessuten være gunstig for nyansatte oppsøkere og nyetablerte Utekontakter. Med en felles kunnskapsbase i ryggen, behøver ikke oppsøkere å avhenge så mye av personlig prøving og feiling i begynnelsen av ansettelsesperioden. På lang sikt, kan økt forskning bidra

til en utvidelse av fagfeltet slik at oppsøkende også benyttes med andre marginaliserte grupper.

Konklusjon

Oppgavens problemstilling lød: «*Hvordan danner oppsøkere tillitsfulle relasjoner til sårbar ungdom, og hvordan påvirkes relasjonen av Utekontaktens rammeverk?*» En kritisk realistisk tematisk analyse ble benyttet for å undersøke tilnærmingene til relasjonsetablering. Analysen ga også innsikt i oppsøkernes opplevelser av utfordringer i arbeidshverdagen. Disse utfordringene ble knyttet opp mot tidligere litteratur for å undersøke hvordan den strukturelt sårbare posisjonen til Utekontakten, kunne påvirke oppsøkerens evne til relasjonsetablering med målgruppeungdom. I tillegg til faglig og metodisk utvikling, foreslår diskusjonen at Utekontaktens arbeid bør anerkjennes.

Analyseresultatene vitner om at oppsøkende arbeid på ungdomsarenaer egner seg for relasjonsbygging, fordi oppsøkerne må følge ungdommens regler og initiativ. Ungdommen opplever relasjonen som frivillig og ubetinget. Ungdommens tillitt vinnes ved å være en annerledes voksenfigur som er tilstedeværende og tilgjengelig over tid. I tråd med traumebevisst omsorg, ser oppsøkeren det sårbare individet bak utfordrende atferd. Relasjonen til oppsøker myndiggjør ungdommen over tid, ved å først ivareta ungdommens basale behov for trygghet, omsorg og aksept. Denne tilnærmingen avhenger av en ledelse som gir tillitt og fleksibilitet, samt en individualisert yrkesutøvelse hvor oppsøker har muligheten til å spesialisere og begrense seg etter egne personlige egenskaper.

Fleksibiliteten begrenses i samarbeid med hjelpeapparatet og andre samarbeidspartnere som har mer myndighet og ressurser. Samarbeidspartnerne pålegger oppsøkere rollen som sosial kontrollør, en rolle som undergraver muligheten til å være annerledes voksen. Samtidig, er samarbeidet nødvendig for å dekke Utekontaktens legitimeringsbehov. Oppsøkere opplever en rollekonflikt de ikke selv kan løse, fordi de

mangler nasjonalt mandat, rollebeskrivelse og et sterkt fagfelt.

Fremtidig forskning bør styrke det oppsøkende fagfeltet empirisk og faglig. En felles kunnskapsbase kan gi oppsøkere mer trygghet i og autonom utøvelse av egen yrkesutøvelse. På sikt kan fremtidig forskning belyse Utekontaktens viktige samfunnsbidrag, som en oppsøker beskriver slik:

I11: *«Å ha noen kule voksne med et stort handlingsrom på utsiden, det tror jeg er kjempeviktig. Så jeg tror at forebyggende må bli nasjonalt på en måte, det er ikke et storbyproblem, det er, alle kommunene har ungdom som sliter.»*

Referanser

Allen, J. P., Chango, J., & Szwed, D. E. (2014). The Adolescent Relational Dialectic and the Peer Roots of Adult Social Functioning. *Child Development*, 85(1), 192–204.

<https://doi.org/10.1111/cdev.12106>

Allen, J. P. & Loeb, E. L. (2015). The Autonomy-Connection Challenge in Adolescent-Peer Relationships. *Child Development Perspectives*, 9(2), 101–105.

<https://doi.org/10.1111/cdep.12111>

Andersson, B. (2010). *Erfarenheter av uppsökande arbete med vuxna och unga vuxna – en rapport baserad på fem forskningscirklar om uppsökande arbete* (FoU i Väst rapport 6:2010). FoU i Väst/GR.

<https://goteborgsregionen.se/download/18.47221f60179f6639ff22e/1623338036857/Erfarenheter%20av%20upps%C3%B6kande%20arbete%20med%20vuxna%20och%20unga%20vuxna.pdf>

Bath, H. (2015). The Three Pillars of TraumaWise Care: Healing in the Other 23 Hours.

Reclaiming Children and Youth, 23(4), 5-11.

Bentzen, K. (1980). *Oppsøkende Barne- Og Ungdomsarbeid* (NOU 1980:37).

Universitetsforlaget. <https://www.nb.no/items/9eefb5155aabee870509d95c6cf2d48d?page=0&searchText=norges%20offentlige%20utredninger%20opps%C3%B6kande>

Bhaskar, R. (1975). *A Realist Theory of Science*. Routledge.

Bhaskar, R. (1979). *The Possibility of Naturalism: A Philosophical Critique of the Contemporary Human Sciences*. Routledge.

Bhaskar, R. (1989). *Reclaiming Reality: A Critical Introduction to Contemporary Philosophy*.

Verso.

- Braun V. & Clarke, V. (2006.) Using Thematic Analysis in Psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Brendtro, L. K., Mitchell, M. L. & Jackson, W. C. (2014). The Circle of Courage: Critical Indicators of Successful Life Outcomes. *Reclaiming Children and Youth*, 23(1), 9-13
- Cairns-Lee, H., Lawley, J. & Tosey, P. (2022). Enhancing Researcher Reflexivity About the Influence of Leading Questions in Interviews. *The Journal of Applied Behavioral Science*, 58(1), 164–188. <https://doi.org/10.1177/00218863211037446>
- Erdal, B. (2006). *Ute | Inne: Oppsøkende Sosialt Arbeid med Ungdom*. Gyldendal akademisk
- Flick, U. (2018). *An Introduction to Qualitative Research* (6.utg). SAGE Publishing.
- Fryer, T. (2022). A Critical Realist Approach to Thematic Analysis: Producing Causal Explanations, *Journal of Critical Realism*, 21(4), 365-384.
<https://doi.org/10.1080/14767430.2022.2076776>
- Guest, G., Namey, E. & Chen, M. (2020). A Simple Method to Assess and Report Thematic Saturation in Qualitative Research. *PloS One*, 15(5), 1 – 17.
<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0232076>
- Henningsen, E. & Gotaas, N. (2008). *Møter med ungdom i velferdsstatens frontlinje: Arbeidsmetoder, samarbeid og dokumentasjonspraksis i oppsøkende ungdomsarbeid* (NIBR-rapport 2008:2). Norsk institutt for by- og regionforskning.
<https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/5653/2008-2.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Helland, S. S., Kjøbli, J. & Bårdstu, S. (2022). Psykisk helse. I R. Karlsdottir, Ø. Kvello, I. D. Hybertsen (Red.), *Grunnbok i Pedagogisk Psykologi* (s.73 – 82). Fagbokforlaget.

- Jacobsen D. I. (2018). *Forforståelse, beskrivelse og forklaring. Innføring i metode for helse og sosialfagene* (2. utg). Høyskoleforlaget
- Jager, K., Putnick, D. L. & Bornstein, M. H. (2017). More than Just Convenient: The Scientific Merits of Homogeneous Convenience Samples. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 82(2), 13–30. <https://doi.org/10.1111/mono.12296>
- Karlsdottir, R., Kvello, Ø. & Hybertsen, I. D. (red.). (2022). *Grunnbok i Pedagogisk Psykologi*. Fagbokforlaget.
- Leschly, B. T. & Richard, O. (2016). *Den Skræddersyede Velfærdsagent: Center for Akut og Opsøgende Indsatser*. Hans Reitzels Forlag.
- Lie, G. T. (1997). Ungdom i Høyrisikozonen: Hva er det med dem og hvordan kan vi nå dem? I K.-I. Klepp & L. E. Aarø. (Red.), *Ungdom, Livsstil og Helsefremmende Arbeid*. Universitetsforlaget AS.
- LOSU (2012). *Oppsøkende Sosialt Ungdomsarbeid: Kommunal Veileder*. Landsforeningen for Oppsøkende Sosialt Ungdomsarbeid. <https://losu.no/file/download/3>
- Martin, G. P. & Waring, J. (2018). Realising Governmentality: Pastoral power, governmental discourse and the (re)constitution of subjectives. *The Sociological Review*, 66(6), 1292 – 1308. <https://doi.org/10.1177/0038026118755616>
- NESH (2021). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora* (5.utg). De nasjonale forskningsetiske komiteene. <https://www.forskningsetikk.no/globalassets/dokumenter/4-publikasjoner-som-pdf/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-og-humaniora>
- Nordanger, D. Ø. & Braarud, H. C. (2017). *Utviklingstraumerr: Regulering som Nøkkelbegrep i en ny Traumepsykologi*. Fagbokforlaget.

- Pedersen, H. (2011). *Oppfølgingsarbeid i oppsøkende tjenester: En diskursanalytisk tilnærming* [masteroppgave]. Høgskolen i Oslo.
- Pedersen, H. (2013). Den Mystiske Utekontakten – Forebyggingsfeltets Sjarlatan?. *Rusfag, 1*, 99 – 110. <https://korusoslo.no/wp-content/uploads/2020/01/Rusfag-nr-1-2013.pdf>
- Pedersen, H. (2015). *Kartlegging av oppsøkende ungdomsarbeid i kommunene*. (Velferdsetaten rapport 2016). Kompetansesenter rus – Oslo, Velferdsetaten, Oslo kommune. <https://korusoslo.no/wp-content/uploads/2020/01/Kartlegging-av-opps%C3%B8kende-ungdomsarbeid-i-kommunene-2015.pdf>
- Pettersen, O. M. (2020). *Kunnskapsgrunnlag: Oslostandard for Oppsøkende Arbeid med Utsatt Ungdom*. Oslo kommune, Velferdsetaten
- Richard, O., Leer, M., Rasmussen, A., Lydersen, G. & Leschly, B. T. (2014). *Det Opsøgende Team – Støtte og Kontaktpersoner til Særligt Udsatte Borgere*. Aarhus kommune. <https://docplayer.dk/16311930-Det-opsoegende-team-stoette-og-kontaktpersoner-til-saerligt-udsatte-borgere.html>
- Saakvitne, K. W., Gamble, S., Pearlman, L. A. & Lev, B. (2000). *Risk connection: A training curriculum for working with survivors of childhood abuse*. Sidron Press.
- Skogen, J. C., Smith, O. R. F, Aarø, L. E., Siqveland, J. & Øverland, S. (2018). *Barn og unges psykiske helse: Forebyggende og helsefremmende folkehelseiltak. En kunnskapsoversikt*. Folkehelseinstituttet https://www.fhi.no/globalassets/dokumenterfiler/rapporter/2018/barn_og_unges_psykiske_helse_forebyggende.pdf

Syse, A., Grøholt, E. K., Madsen, C., Aarø, L. E., Strand, B. H. & Næss, Ø. E. (2022). *Sosiale Helseforskjeller i Norge*. (Folkehelse rapporten 2022). Folkehelseinstituttet.

<https://www.fhi.no/nettpub/hin/samfunn/sosiale-helseforskjeller/?term=&h=1>

Thomas, A. & Gupta, V. (2022). Tacit knowledge in organizations: bibliometrics and a framework-based systematic review of antecedents, outcomes, theories, methods and future directions. *Journal of Knowledge Management*, 26(4), 1014–1041.

<https://doi.org/10.1108/JKM-01-2021-0026>

Thunberg, S. & Arnell, L. (2022). Pioneering the Use of Technologies in Qualitative Research: A Research Review of the Use of Digital Interviews. *International Journal of Social Research Methodology*, 25(6), 757–768.

<https://doi.org/10.1080/13645579.2021.1935565>

van der Kolk, B. A. (2020). *Kroppen Holder Regnskap: Hjerne, Kropp og Sinn i Behandlingen av Traumer* (C. Jensen, Overs.). Flux. (Opprinnelig utgitt 2014).

Wiltshire, G. & Ronkainen, N. (2021). A Realist Approach to Thematic Analysis: Making Sense of Qualitative Data through Experiential, Inferential and Dispositional Themes. *Journal of Critical Realism*, 20(2), 159 – 180.

<https://doi.org/10.1080/14767430.2021.1894909>

